

CONFLICTIVITAT INSTITUCIONAL: LA CONFERÈNCIA DELS COMUNS DE NOVEMBRE DE 1700

Eduard Martí Fraga

El 8 de novembre de 1700, el virrei Darmstadt crida a Palau els representants de les tres principals institucions catalanes: la Diputació, el Consell de Cent i el braç militar. L'objectiu és comunicar la mort de Carles II el passat dia 1 de novembre i donar unes cartes que contenen les últimes disposicions reials sobre el successor i el govern interí del Regne. En aquestes cartes, es nomena una junta de govern interí i s'estipula que, respecte al govern dels regnes, es mantingui «la planta de gobierno que hoy ocorre, [...] salvando qualquier reparo que pudiera ofrecerse». Per al cas de Catalunya, la reina especifica encara més aquestes disposicions i concreta que «el príncipe Darmestad continue sin intermisión del ejercicio de los cargos de Lugarteniente y Capitán General por el tiempo que falta de su trienio».¹ Comença així un nou cas de conflicte de *viceregia* entre la Corona i les institucions catalanes.

Segons la legislació catalana, el virrei és l'*alter nos* del rei, el seu poder consisteix en el fet de ser el representant del rei i, per tant, és un poder delegat. Això significa que, quan mor el rei, el virrei deixa de poder exercir actes de jurisdicció, ja que la persona en nom de la qual actuava és difunta. La *viceregia* establia que, en aquests casos, el govern del Principat pas-

1. *Deliberacions del braç militar*, Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Generalitat, sèrie II, G69, vol. 6, f. 125 i seg. A partir d'ara, *Deliberacions del braç*.

sés a les mans del *portantveus del general*, que, a diferència del virrei, havia de ser cavaller, d'origen català, havia d'haver jurat les constitucions al rei i exercia el càrrec en nom propi.² Com molt bé ha sintetitzat Ferro, l'existència de la *viceregia* tenia com a finalitat evitar que durant l'absència del rei, en estar impedit el virrei d'exercir la jurisdicció ordinària, no es deturés l'administració de la justícia i es pogués garantir l'ordre públic. D'aquesta manera, el *portantveus* esdevenia «magistrat suprem, superior i president en sa província».³ Les disposicions reials atemptaven directament contra les constitucions catalanes establint la continuació de Darmstadt, sense que el nou rei ni el mateix virrei haguessin jurat les constitucions. Com va assenyalar Ragón, aquest comportament del rei obeeix al fet que, des de la perspectiva reial, «s'intenta englobar la figura del virrei dins la jurisdicció ordinària, com si fos un funcionari més», cosa que s'oposa radicalment a la concepció catalana de *funció delegada*.⁴ La *viceregia* no és un conflicte nou per a les institucions catalanes, i, de fet, des de 1516, amb Carles I, no s'havia aplicat mai de la manera que establien les constitucions. El 1558 i el 1598 es va procedir a un primer període de *viceregia* per després acceptar, com a «obsequi», un virrei sense que el nou rei hagués jurat les constitucions, això sí, deixant ben clar l'excepcionalitat de la mesura. Durant tot el segle XVII, la *viceregia* no es va obrir en cap ocasió, tot i el fort conflicte que es va produir el 1622.⁵ Mereix una menció particular el fet que tots els virreis nomenats per Carles II, que no va arribar mai a jurar les constitucions, van ser acceptats sense a penes oposició.

Veient aquesta evolució, percebem com de mica en mica la *viceregia* va esdevenir un simple ritual de protesta institucional, sobretot a partir de 1650 i especialment sota el regnat de Carles II. Això és explicable en part per l'important paper que va tenir el control de les insaculacions en les institucions catalanes, que va assegurar la docilitat dels seus membres a les actuacions reials. Però precisament per aquesta raó, ens pot sobtar més el fet que un tema que durant els últims anys no havia provocat a penes problemes, produeixi, el novembre de 1700, un conflicte de gran magnitud

2. Cfr. Víctor FERRO, *Dret públic català*, Vic, 1987, p. 96.

3. Víctor FERRO, *Dret públic català*, Vic, 1987, p. 101.

4. Joaquim RAGON, «El último virrey de la administración habsburguesa en Cataluña: Jorge de Darmstadt y Landgrave de Hassia (1698-1701)», *Pedralbes*, núm. , (1982), p. 269.

5. Jesús LALINDE, *La institución virreinal en Cataluña, 1471-1716*, Barcelona, 1964, p. 164 i seg.

que de fet no se solucionarà definitivament fins al jurament de Palma, a principis de març de 1701. Les causes d'aquest canvi d'actitud, ja les va assenyalar Eva Serra, posant èmfasi en el fet que el 1700 «la conjuntura política [...] afavoria que es fes de la *vicerègia* un cavall de batalla».⁶ Efectivament, no eren moments d'una excessiva estabilitat política. Pocs mesos abans, el Consell d'Aragó havia desinsaculat quatre membres del Consell de Cent per la seva oposició al nomenament del virrei Corzana el 1697;⁷ i els dies anteriors al 8 de novembre, les institucions mostraven el seu rebuig al fet que el cardenal Portocarrero fos governador durant la malaltia del rei. A partir del dia 8, amb les prescripcions reials que obvien, una vegada més, la *vicerègia*, el conflicte comença a prendre forma. En un primer moment i després de fortes tensions, els comuns accepten la continuació de Damstadt fins que acabi el seu trienni, sense aplicar la *vicerègia*, doncs, que era el que s'indicava en les constitucions. L'acceptació es feia, igual que en casos anteriors, «per fer particular obsequi a la gloriosa memòria de sa Magestad difunta»,⁸ i suposava, entre altres coses, la prorrogació de l'Audiència. Tot i aquest primer acord, l'estabilitat durarà molt, perquè a principis de desembre la Reial Audiència, amb el virrei com a president, comença a signar plets en nom del monarca Borbó, que encara no havia jurat les constitucions. És un nou atac a les constitucions catalanes, que aquesta vegada provoca un vertader trencament institucional, en què el braç militar i la ciutat s'oposen a la mesura dictada des de la cort i presenten memorials de queixa; mentrestant, la Diputació defensa l'actuació reial i la seva participació en l'assumpte no passa d'una protesta molt limitada. La situació és molt greu, tal com comenta Ferro: «Mai no s'havien tractat amb semblant lleugeresa i desaprensió, les venerades institucions del país.»⁹ Tot i així, no es modifica res. A principis de març, amb el nomenament de Palma com a nou virrei substituint Damstadt, es repeteix la situació del novembre, en la qual els comuns accepten el virrei amb la tradicional protesta. El conflicte, però, no s'acaba fins a finals d'any, quan Felip V jura les constitucions.

6. Eva SERRA, «Les corts de 1701-1702: la represa política a les vigílies de la guerra de successió», *Avenç*, núm. 206 (1996) p. 28.

7. Concretament, eren Josep Ferre, Francesc Grimosachs, Magí Mercader i Felix Vidal.

8. *Deliberacions del braç*, f. 159r.

9. Víctor FERRO, *Dret públic català*, Vic, 1987, p. 104.

A l'hora d'estudiar aquest primer conflicte, la historiografia tradicional ha centrat la seva atenció en el trencament institucional que es produeix el desembre de 1700, a la vegada que ha mostrat que, tot i l'existència de la *viceregia*, al novembre no hi va haver «cap problema per a que el príncep Darmstadt segueixi en el màxim lloc de govern a Catalunya».¹⁰ L'objectiu d'aquesta comunicació és mostrar que, en realitat, durant els dies que transcorren entre la comunicació de la mort del rei fins a la prorrogació de Darmstadt, les institucions catalanes disten molt de tenir un criteri únic sobre l'actuació més adient. L'enfrontament que esclata el desembre entre el braç militar i la ciutat, d'una banda, i la Diputació, de l'altra, ja el trobem ben viu els instants posteriors a la mort del rei. En aquest context i a diferència de *viceregies* anteriors, es recorre a la conferència dels comuns com a mitjà adient per arribar a un acord institucional que permeti, tot i les diferències, elaborar una resposta uniforme de les institucions catalanes.

Així, l'anàlisi detallada del conflicte a partir dels documents oficials ens mostra que l'acceptació final de Darmstadt va estar precedida de fortes tensions, amb un resultat final desigual on el braç militar, tot i acceptar el virreia contracor, presenta en solitari un memorial de greuges a la reina.

En relació amb aquest context, la present comunicació és un dels primers resultats del treball de recerca que estic duent a terme sobre la conferència dels comuns, per a la consecució de la tesi doctoral en Història, a l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives de la Universitat Pompeu Fabra. En aquest treball, més enllà del conflicte de la *viceregia*, intento mostrar que, en la conjuntura política del novembre de 1700, la conferència va esdevenir un mitjà que els contemporanis van considerar eficaç per a la consecució de la unitat institucional. Per aquesta raó, després d'una breu exposició dels principals fets que van succeir entre el 8 i el 16 de novembre, intento analitzar les raons que expliquen per què es va recórrer a la conferència com a mitjà adient per resoldre el conflicte i els principals problemes que hi va haver en la formació de les conferències. Per acabar, intento fer també una anàlisi política del conflicte per tal de mostrar que és possible trobar continuïtats entre els participants en aquesta primerenca conferència i els d'anys posteriors, quan la conferència ja adquireix la seva configuració definitiva.

10. Joaquim RAGON, «El último virrey», p. 230.

ELS ESDEVENIMENTS

La mateixa tarda que Darmstadt notifica als comuns la mort del rei i les disposicions reials d'aquest, un grup de nobles, cavallers i ciutadans honrats es reuneixen en secret per tal de tractar la nova situació política i decidir quina ha de ser l'actuació de les institucions catalanes. En aquesta reunió hi participen: Don Narcís de Descatllar, Don Josep Pinós y de Rocabertí, Don Miquel Calderó, Don Luis de Valencia, Bernat Aymerich y Cruilles, Don Josep Copons, Don Cristóbal Potau, Don Pere Amigant i Narcís Feliu. El tema fonamental que tracten, tal com assenyalava Castellví, és el fet de «ser el derecho de suceder en la Corona de Aragón dudoso entre la familia austríaca y de Borbón»¹¹ i si la Diputació té el poder necessari per tractar aquest tema. Com a conseqüència de les discussions es concreta una actuació ben concreta: en primer lloc, que el tema de la successió i el govern del principat sigui tractat per la conferència de vint-i-set membres que es va reunir el diumenge anterior, tot ampliant el poder dels seus representants; en segon lloc, es decideix que Darmstadt ha de deixar d'exercir els seus poders com a virrei; en tercer lloc, es decideix que els comuns han d'aconsellar la formació dels estats generals, atès que només aquests tenen autoritat sobre aquests temes, i no el braç militar, la Diputació o el Consell de Cent.¹² En una altra escala, s'acorda també que s'ha d'evitar que la Diputació prengui una decisió unilateral, la necessitat d'informar València i Mallorca sobre aquestes resolucions i que s'escriguin cartes a la reina per tal que deturi l'enviament de 2.000 cavalls. Per acabar, es puntualitza que, en cas que la Diputació no vulgui unir-se a la conferència, el braç militar i el Consell de Cent protestaran i consideraran nul·la la seva actuació, de manera que tindran, ells sols, les conferències.¹³

Però des de la Diputació també s'estan prenent decisions. Castellví ens informa que alguns diputats es reuneixen amb el canceller i alguns membres de l'Audiència per «discurrir medios que facilitasen la admisión del

11. Francisco DE CASTELLVÍ, *Narraciones históricas* [edició a càrrec de Josep M. MUNDET i Joseph M. ALSINA, Madrid, 1997, p. 215.

12. Aquí, és important tenir present que la conferència dels tres comuns en principi no té poder, ja que són les Corts les que han de decidir sobre aquests temes. Però, *de facto*, amb el temps i per les necessitats de la conjuntura, serà la conferència la que exercirà aquest poder.

13. Cfr. Francisco DE CASTELLVÍ, *Narraciones*, p. 215.

testamento e interina continuació del virrey». ¹⁴ Castellví només constata que en aquestes reunions hi participen Juan Miquel Taverner, que era canceller, i Don José Llopis, diputat reial i que serà un dels principals defensors dels interessos de Madrid. Tot i així, a partir de la seva distinció entre membres del «partido del Ministerio de Madrid» i els que estan «a favor de la provincia», podem sospitar alguns altres assistents a aquestes reunions, com ara els que seran coneguts com *la Quarteta*. ¹⁵ En aquestes reunions es parla de què s'ha de fer per aconseguir que les institucions catalanes acceptin el nou monarca, fent un esforç per, tal com demana el rei, se salvi «qualquier reparo que pudiera ofrecerse». S'oposen a la convocatòria dels braços perquè tenen por de perdre el control de la situació i consideren que donar més poder als membres de la conferència suposa treure poder a altres institucions.

Víctor Ferro, analitzant aquest episodi, comenta que, més enllà de la disputa jurídica sobre el dret o no de Carles II a actuar d'aquesta manera, «s'amaga una divergència política entre la Diputació, més inclinada a la transigència, i el braç Militar i Barcelona [...] defensors aferrissats de l'estricta respecte de les previsions constitucionals». ¹⁶ L'existència d'aquestes dues reunions pot enriquir la visió que tradicionalment s'ha tingut de l'episodi de novembre. Com podem veure, lluny de tenir petites divergències i abans que cap institució hagi pres cap decisió, ja s'estan configurant dos posicionaments ben clars, que obeeixen a dues concepcions ben diferents de la llei.

Aquella mateixa nit, el braç militar i la ciutat decideixen que continuï la conferència de vint-i-set membres per tractar els mateixos temes, i així ho comuniquen a la Diputació el dia següent. Però, tot i les presses que exigeixen els altres comuns, la Diputació no dona cap resposta a la noblesa i a la ciutat fins al cap de dos dies, en què rebutja l'opció que li demanen i proposa fer noves conferències amb els altres dos comuns, tot seguint el model de 1678. El rebuig de la Diputació a la conferència de vint-i-set per-

14. FRANCISCO DE CASTELLVÍ, *Narraciones*, p. 217.

15. La Quarteta estava formada per Don José Pastor, el doctor Francesc Rius i Bruniquer, el doctor Don José Güell i el doctor Don Francesc Portell, tots membres de la Reial Audiència i que amb el temps conformaran el nucli dur que defensarà els interessos de Felip V durant els propers anys. Cfr. JOAQUIM ALBAREDA, *Els catalans i Felip V*, Barcelona, 1993, p. 141.

16. VÍCTOR FERRO, *Dret públic català*, Vic, 1987, p. 104.

sones es basa en l'excèssiu poder amb què, al seu parer, està dotada la conferència, ja que els seus representants poden «escriure cartas, fer ambaixades y todas las demás diligencias»,¹⁷ la qual cosa suposa una actuació al marge del mateix consistori. En canvi, en la conferència de 1678 els representants tenen uns poders que es limiten a la facultat d'aconsellar¹⁸ i, per tant, no poden actuar al marge del consistori. Després de diverses ambaixades en què els comuns demanen a la Diputació que reconsideri la seva posició, s'arriba a un trencament definitiu, ja que la ciutat i el braç creuen que el consistori no vol «annuir al que per dita Ciutat li es estat demanat de continuar las conferencias»,¹⁹ per la qual cosa deliberen que «ditas conferencias se continuen per part de esta ciutat ab de Exm y Fidelissim Bras Militar». ²⁰ S'ha complert una de les previsions fetes a la reunió dels *celantes*: la possibilitat que la ciutat es negui a acceptar les conferències. Els posicionaments inicials són tan forts i la gravetat del tema és tan alta, que podem veure com, en dos dies, s'ha arribat a un trencament institucional.

Al dia següent, la Diputació, en adonar-se que s'ha quedat aïllada institucionalment, decideix fer marxar enrere i accepta continuar les conferències de vint-i-set persones, però fent constar que els seus representants tindran «sols de la facultat de premeditar, discorre y aconsellar». ²¹ Aquest canvi de reacció de la Diputació fa que ciutat i braç tinguin diverses ambaixades al llarg del dia per decidir si accepten o no les noves condicions imposades. Finalment, acorden acceptar-ho, ja que, tot i que les noves condicions limiten la capacitat de maniobra dels representants, consideren que les seves tesis s'imposaran en la conferència, «*juzgando que el mayor número de los sujetos que concurrían en las conferencia seguirían sus pareceres*». ²² Podem veure que en un dia la situació ha fet un canvi espectacular, atès que ha passat del trencament institucional a la uniformitat. Aparentment, la conferència que es farà el dia següent és

17. *Deliberacions del braç*, f. 128r.

18. Cfr. ACA, *Deliberacions de la Diputació-Generalitat*, N230, f. 127. A partir d'ara, *Deliberacions de la Diputació*.

19. *Deliberacions del braç*, f. 134v.

20. *Deliberacions del braç*, f. 134v.

21. *Deliberacions del braç*. També es troba en el memorial de la Diputació *Pública Noticia del acierto con que...*, p. 14, i a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, *Deliberacions del Consell de Cent*, secció II-209, f. 129r. A partir d'ara, *Deliberacions del Consell de Cent*.

22. Francisco DE CASTELLVÍ, *Narraciones*, p. 221.

fruit d'un acord en el qual tant la Diputació com la ciutat i la noblesa han hagut de renunciar a part de les pretensions inicials: la Generalitat accepta reunir-se en una conferència de vint-i-set persones i els altres dos comuns accepten una disminució dels poders dels seus representants. Tot plegat, aquest resultat no és sinó un exemple més de la tradicional política catalana pactista, però aplicat a l'àmbit intern, a les institucions catalanes mateixes.

El dia següent, els tres comuns nomenen les persones de la conferència. Per part de la Diputació: Don Fèlix Taverner, Don Juan B. Olzina, Don Fray Galderic de Santjust, Don José de Agulló y Pinós, Don Juan Copons y Falcó, Don José Santjust y de Pagés, Don José Catà y Bertran, Juan Llinás i el doctor Juan B. Reverter. Per part de la Ciutat: Don Francisco Nicolás de San Juan, Don Antoni de Valencia, Don Miguel de Pinós y de Rocavertí, Baltasar de Riba, el doctor Onofre Monsalvo i Magin Barrera. Per part del braç militar: Don Juan Buenaventura de Gualbes, Don Feliciano Cordelles, Don Galcerán de Pinós, Don Pedro de Cartellá y Desbac, Don José de Oliver i el doctor Salvador Masanes y Ribera. I, a més, diverses persones que no hi van assistir: Don José Francisco Monfar y Sorto, Don José Costa, Don Francisco Masdeu, el doctor Jacinto Blanc, ciutadans honrats.²³ La conferència es reuneix per la tarda i s'hi parla, en primer lloc, del dret d'herència del duc d'Anjou, punt sobre el qual «no se offeria alguns reparo».²⁴ El segon tema és el sistema de govern previst per l'interregne, i el tercer, la continuació o no de Darmstadt. És en aquests dos darrers on se centren les discussions, ja que les prescripcions reial afecten el Govern del Principat i contradiuen expressament les constitucions catalanes. A causa de l'especificitat del tema, acorden consultar el parer dels advocats dels comuns,²⁵ els quals estan reunits tot el dia 13 i tot el dia 14. Finalment, el 14 per la tarda acorden aconsellar a la conferència, tal com recull Mas, «que ni la disposició de Carlos Segón, ni la continuació del virrey del Princep de Armetad ni alguna de las cartas ni pappers eran con-

23. Cfr. FRANCISCO DE CASTELLVÍ, *Narraciones*, p. 275. L'autor ens diu que hi van faltar cinc persones, però aquí n'anomena només quatre.

24. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Dietari de la Diputació, N94, f. 605v. A partir d'ara, *Dietari de la Diputació*.

25. Cfr. Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, f. 461r. També es pot consultar a *Dietari de la Diputació*, f. 605v, i a E. MAS I SOLDEVILA, *Diari des del mes de novembre del any 100 fins lo die 14 de octubre del any 1705*, Biblioteca del Seminari Conciliar, ms. 419.

tra las constituciones».²⁶ Efectivament, tots els advocats, amb l'excepció de Don Luis de Valencia, estan d'acord amb totes les mesures estipulades en el testament de Carles II i amb la continuació de Darmstadt sense recórrer a la *viceregia*. El resultat va sorprendre els contemporanis, i no ens ha d'estranyar que Feliu consideri que els advocats «cuydaron poco de registrar los archivos».²⁷

El dia següent, 15 de novembre, la conferència es reuneix pel matí i decideix, seguint el consell dels advocats, aconsellar als comuns l'acceptació de les prescripcions reials. Tot i així, Castellví diu que la reunió va ser tensa, atès que en la votació final «superó de cuatro votos la resolución de seguir el parecer de los abogados»,²⁸ cosa que indica que el resultat va ser de tretze contra nou, ja que va haver-hi cinc membres que no hi van assistir.²⁹ La Diputació delibera el mateix matí unir-se al parer de la conferència, però els altres dos comuns no decideixen el mateix. Al llarg de tota la tarda, des de les quatre, el braç i la ciutat estan reunits i mantenen una viva comunicació entre ells per tal de decidir si accepten o no el consell de la conferència. Enmig dels dubtes, finalment el braç pren la iniciativa i delibera, a les tres de la matinada, oposar-se a la decisió i no prendre'n cap altra fins a saber el parer de la reina. Al Consell de Cent el debat també és molt intens, i Feliu ens diu que «no obstante el sufragio de cinco, hasta siete votos más, se apartó de la deliberación del braço».³⁰ Una vegada més, trobem una nova ruptura institucional. Ara veiem que la ciutat es distancia del parer del braç, que descobreix al dia següent que s'ha quedat sol en la seva actuació. La tensió acumulada i la pressió exercida pels membres de la Diputació i de l'Audiència, juntament amb el perill de tropes en direcció a Barcelona, han portat que el Consell de Cent decideixi separar-se, per primera vegada en tot el conflicte, de la decisió presa pel braç militar. Possiblement, cap dels assistents a la reunió secreta del dia 8 s'esperava un final com aquest.

26. E. MAS I SOLDEVILA, *Diari des del mes de novembre*, p. 4. Cfr. també Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, p. 461, i FRANCISCO DE CASTELLVÍ, *Narraciones*, p. 225.

27. Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, f. 461.

28. Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, f. 461.

29. Aquí no puc evitar preguntar-me que hauria passat si hi haguessin assistit aquests cinc i haguessin votat en contra de les disposicions reials. El resultat hauria estat de tretze a catorze a favor de l'oposició als decrets.

30. Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, f. 461.

El braç, en adonar-se al dia següent del seu aïllament institucional, decideix fer marxa enrere i accepta el consell de la conferència, sense renunciar, però, a presentar un memorial de queixa a la reina per fer «comprendre a tot lo mon, que lo assentir no era perque los reparos no fossen rellevants, si sols per la quietut pública».³¹ Però això no ens ha de confondre: realment no hi ha una vertadera unió entre els comuns. La decisió del braç no és en cap moment la d'acceptar el consell de la conferència, ja que, a diferència dels altres, el braç no renuncia a presentar un memorial, en solitari, per manifestar els *reparos* que es deriven de l'acceptació.

Aquí acaba la nostra història, però, com sabem, el 9 de desembre els magistrats de l'Audiència comencen a exercir la jurisdicció contenciosa i el conflicte es reproduïx. La conferència dels comuns de novembre de 1700 marca un canvi en les relacions entre el rei i les institucions del Principat, però per copsar amb una certa perspectiva les tensions que hi havia en el rerefons d'aquest conflicte, ens cal una anàlisi de les línies de fons.

LA CONFERÈNCIA DELS COMUNS: UNA PRIMERA APROXIMACIÓ

Si preguntem als documents oficials de les institucions catalanes el sentit de les conferències, trobarem que ens diuen que és «el medi proporcionat per facilitar més la desitjada y convenient uniformitat».³² Així doncs, potser la primer pregunta que ens hem de fer és quina és la definició de *conferència*. El tema no resulta fàcil i, tot i que no he acabat els meus estudis doctorals sobre aquest tema, en el passat Congrés d'Història del Parlamentarisme vaig donar una primera definició molt experimental d'aquest terme. La conferència dels comuns és la reunió de les tres institucions catalanes més representatives (la Diputació del General, el Consell de Cent i el braç militar), les quals, en teoria, representen els interessos de tot el Principat, atès que recullen en el seu si els nobles (el braç), els estaments «no privilegiats» (el Consell de Cent) i els representants de la nació (la Generalitat). La conferència va esdevenir el recurs que aquestes institucions, especialment durant la primera dècada del segle XVIII, van utilit-

31. E. MAS I SOLDEVILA, *Diari des del mes de novembre*, p. 4.

32. *Dietari de la Diputació*, f. 583v. Vegeu també *Deliberacions del Consell de Cent*, f. 275v.

zar per tal d'unir esforços en la defensa dels privilegis i les constitucions del Principat i per tal d'oposar-se als decrets dels monarques que les violaven. Les conferències, però, no van tenir una estructura fixa i van evolucionar i variar al llarg dels anys. La seva història no sempre va estar marcada per la perfecta unió d'interessos dels seus membres, però sí que aquesta unió es va aconseguir amb el pas del temps. Durant els primers anys del segle XVIII, la conferència va assistir a un conflicte entre les institucions que la componien per tal de redefinir el poder que havien de posseir els seus membres i els temes que es podien tractar. En aquest sentit, el fet que en algunes ocasions la conferència volgués actuar al marge de la Diputació en la defensa de les constitucions, va portar a un enfrontament amb el braç i la ciutat, ja que la Generalitat es va atribuir l'exclusivitat en la defensa de les constitucions, tal com veiem que manifestava a *Pública noticia*,³³ i d'entrada no estava disposada a cedir. La conferència del 12 al 15 de novembre de 1700 suposa un punt d'inflexió en la història de la institució, ja que és la primera vegada que es planteja aquesta reformulació de les seves competències. El braç militar i el Consell de Cent volen inserir una sèrie de novetats que la Diputació no creu que es puguin assumir, i és aquí on sorgeix el primer conflicte.

«TOTA DILACIÓ ÉS PERJUDICIAL Y NOCIVA»

Un dels trets que més es desprenen de la lectura de les deliberacions del braç, de la Diputació i del Consell de Cent, és la necessitat que tenen de prendre una decisió amb urgència. Així, l'ambaixada que el dia 9 fa el Consell de Cent reclamant una resposta de la Diputació, es fa «suplicant fos servit guanyar los instants»;³⁴ i la Diputació, en explicar el contingut de la conferència en el dietari, posa un èmfasi especial en el fet que la conferència es fa perquè «convenia guanyarse la brevedat del temps».³⁵ Així mateix, el dia 11 la ciutat recorda al braç que en l'assumepte s'ha de «ocorre ab tota celeritat».³⁶ Aquesta urgència esdevé més important amb el pas del temps, de manera que el braç militar comunica a la ciutat que «tota

33. Cfr. *Pública noticia*, f. 3.

34. *Deliberacions del braç*, f. 130v.

35. *Dietari de la Diputació*, f. 605v.

36. *Deliberacions del braç*, f. 142r.

dilació és perjudicial y nociva».³⁷ Es considera que actuar amb diligència per solucionar el tema serà un bé per a tota la societat, per això en les ambaixades s'insisteix tant a posar-ho de manifest, i per això podem entendre que l'últim dia el braç estigui reunit des de les quatre de la tarda fins a les tres de la matinada. En aquest sentit, resulta ben il·lustrativa de la situació la manera en què el Consell de Cent demana al braç que nomeni els seus representants a la conferència, «suplicantli que atès la gravetat del negoci y a sas conseqüències tinga a be, per sa part, vencer todas sas dificultats poder ocorre».³⁸ Així doncs, el tema de la urgència és tan important que en alguns casos exigeix la renúncia a defensar drets que es consideren justos.

Aquest fet ens porta cap a una altra reflexió: la urgència de donar una solució és fruit de la gravetat del tema. El dia 10, el braç demana al Consell de Cent que «se servesca ponderar estos reparos y lo que resoldran se tracte negoci tan grave en las conferencias»,³⁹ i destaca també «quant importa guanyar los instants en matèria tan gravissima».⁴⁰ Versemblantment, el dia 12 el Consell de Cent demana al braç que renunciï a les seves exigències i nomeni els seus representants amb un poder limitat, «atés la gravetat del negoci y a sas conseqüències».⁴¹ I la Diputació, quan fa la seva segona proposta de conferència el dia 11, posa èmfasi en el fet que «la disputa de poders no retardés perjudicialment la resolució en matèria de tanta importància».⁴² Com veiem, doncs, la gravetat implica la urgència en la resolució, i, a la vegada, aquesta urgència també implica que sigui necessari superar totes les dificultats que es presentin. Però Narcís Feliu és potser qui millor reflecteix el paper que van tenir la urgència i la gravetat del tema en el desenvolupament d'aquest conflicte. L'autor dels *Anales* situa el debat en la necessitat de convocar les Corts per resoldre el conflicte, «pero como este medio avia de tardar por el tiempo que pedía el juntarse los Estados, y parecía el caso presente pedía diligencia o brevedad atendiendo al bien público».⁴³ I on és el problema? L'actuació adequada és

37. *Deliberacions del braç*, f. 143r.

38. *Deliberacions del braç*, f. 142v.

39. *Deliberacions del braç*, f. 133r.

40. *Deliberacions del Consell de Cent*, f. 277r.

41. *Deliberacions del braç*, f. 142v.

42. *Deliberacions del Consell de Cent*, f. 279r.

43. Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, f. 461.

convocar les Corts, però això requereix un temps excessivament llarg, cosa que és perjudicial. En aquest sentit, la conferència es configura com el mitjà adient per trobar aquesta solució ràpida.

«FACILITAR MÉS LA DESITÏADA Y CONVENIENT UNIFORMITAT»

Ja hem fet notar que el recurs a la conferència té lloc perquè es considera el mitjà més adequat per «facilitar més la desitÏada y convenient uniformitat». La unió esdevé en tot aquest episodi un dels temes més recurrents i un dels objectius de la conferència. Així, el mateix dia 8, el braç delibera demanar a la ciutat que el tema de les disposicions testamentàries del rei es tracti a la conferència per tal que en aquesta es digui «lo que apareixerà ser mes convenient executar y obrar per assegurar la Unio y conformitat pública».⁴⁴ Semblantment, quan el dia 11 la Diputació rectifica la seva actuació, mostra els «vius desitÏs li assisteixen de prosseguir las unió y bona conformitat».⁴⁵ La voluntat d'unió, doncs, és un objectiu propi de les tres institucions i arriba a ser en alguns moments «la primera importancias per lo major acert de las resolucions»,⁴⁶ i per això resulta necessari «procurar vencer per tots camins lo que puga dilatar o impedir la unió».⁴⁷

Des d'aquesta perspectiva, és lícit pensar que, quan la noblesa i la ciutat decideixen trencar amb la Diputació el dia 10, ho fan perquè consideren que la unió és impossible, que no hi ha voluntat real per part de la Diputació d'aconseguir-la, i així ho manifesta la ciutat a la Diputació: «[...] se compren no voler annuir al que per part de esta ciutat se li es demanat de continuar las conferencias.»⁴⁸ Destaca aquí la utilització del verb *voler*, amb el qual la ciutat indica que considera que la falta d'unió de la Diputació no respon a l'existència de veritables impediments legals, sinó a una qüestió de voluntat. La Generalitat s'adona que s'ha arribat al trencament institucional i «para desimpressionar esta idea»⁴⁹ afirma que en

44. *Deliberacions del braç*, f. 128r.

45. *Dietari de la Generalitat*, f. 589 i seg.

46. *Deliberacions del braç*, f. 143r.

47. *Deliberacions del braç*, f. 143r.

48. *Deliberacions del Consell de Cent*, f. 277v. Cfr. també *Deliberacions del braç*, f. 134r.

49. *Pública noticia*, p. 14.

cap moment ha volgut «donar assenso a la supposició contrària de tant lamentable succés»⁵⁰ –la falta d’unió–, i com a mostra d’això proposa una nova manera de fer les conferències. Aquí, de fet s’està tractant un dels temes clau del conflicte: fins a quin punt els *reparos* que posa la Diputació són una qüestió de legalitat, una qüestió de constitucionalisme radical o, simplement, una qüestió de voluntat, atès que els altres comuns estan disposats a superar els *reparos* que tenen per aconseguir la unió, però la Diputació sembla que no.

El desig d’unió és una cosa ben palesa al llarg de tot l’episodi, també per part de la Diputació, però aconseguir aquesta unió no resulta gens fàcil. Hi ha nombrosos estira-i-arronsa, tensions i interessos personals que dificulten la seva consecució. Tots la desitgen, però la pregunta de fons és: a quin preu?, unió per a què? unió per controlar la situació i sotmetre les altres institucions? Això és el que hem d’analitzar.

LA NATURALSA DEL CONFLICTE: UNA QÜESTIÓ DE PODER

Si volem entendre bé la naturalesa del conflicte, hi ha una pregunta a la qual cal donar resposta: per què la Diputació no vol unir-se amb els altres dos comuns en la conferència? Si ens fixem en la versió de Castellví, podem dir que la Diputació no vol unir-se a la conferència perquè pensa que aleshores no controlarà la situació. Això és cert, però, tot i així, davant el caire que agafen els esdeveniments, la Diputació decideix fer-se enrere i unir-se a la conferència, tot buscant «otras artes»⁵¹ per aconseguir els seus objectius. La pregunta, doncs, continua oberta: per què la Diputació rebutja la conferència com a mitjà per solucionar el conflicte del testament de Carles II? La resposta, la trobem en les dues deliberacions que fa els dies 10 i 11 per justificar la seva actitud.⁵²

En la deliberació del dia 10, la Diputació argumenta el seu rebuig a continuar la conferència tot apel·lant al fet que la gravetat del tema és diferent: en la conferència anterior es parlava de Portocarreño; en aquesta es vol parlar de les clàusules successòries. Un canvi en el tema, que ara és

50. *Dietari de la Diputació*, f. 158r.

51. FRANCISCO DE CASTELLVÍ, *Narraciones*, p. 220.

52. Aquestes deliberacions es troben, entre altres llocs, a *Dietari de la Diputació*, f. 586-587.

molt greu, suposa que cal tornar a plantejar el tipus de conferència, a causa de les dificultats que es van produir en la conferència del dia 7. En aquest sentit, la Diputació considera que la solució és que es facin unes noves conferències seguint el model de 1678. La pregunta que ens fem és: quins són els *reparos*? Doncs són els poders que s'havien donat als representants dels comuns en la conferència, uns poders molt amplis que anaven des de «premeditar, discorrer, resoldre i executar»⁵³ fins a puntualitzacions com les que donava el braç als seus representants, els quals tenien poder «per a escriure al rey nostre señor y altres personas que convinga, per a fer ambaixada a qualsevols comuns y per a todas las demás diligencias que siguna facilitar lo acert de esta incumbencia».⁵⁴ La Diputació suposa que els representants tenen un poder molt ampli que els permet, si volen, actuar al marge de les institucions que representen, ja que ells decideixen i executen el que creuen convenient. En aquella conferència això és va fer així i no hi va haver cap problema per arribar a un acord.⁵⁵ En canvi, aquests poders, a causa del nou tema plantejat, esdevenen ara un problema. La situació és nova: recordem l'ambient de tensió que hi ha i les reunions secretes dels dos grups liderats per Miquel Descatllar i Taverner, respectivament. Castellví ens ha narrat el que va succeir a la Diputació aquell mateix dia. Segons ell, Llopis va convèncer tres dels cinc diputats que «no se debía conceder amplia facultad a los sujetos de la conferencia para tratar negocio de tanta importancia», ja que sabien que els seus objectius «no podían tenere efecto si se daba amplio poder a las 27 personas de las conferencias».⁵⁶ Aquest, doncs, serà un tema de conflicte: el poder que tenen els representants, atès que concedir un poder excessiu suposa perdre el control de la situació, cosa a la qual no es vol renunciar. En aquest sentit, la referència al model de 1678 no és banal, ja que en aquella ocasió la conferència va ser de quinze membres i el braç no hi va participar.

En la deliberació del dia 11 la Diputació argumenta una mica més la seva posició i diu que creu que no pot donar tant poder als seus representants perquè «a lo menos per indivivertes alteraria la forma de las deliberaciones consistoriales prescritas y establertas per la última cort general». És

53. Cfr. *Deliberacions del Consell de Cent*, f. 261.

54. *Deliberacions del braç*, f. 101. Cfr. també *Dietari de la Diputació*, f. 580.

55. Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, f. 458.

56. Francisco DE CASTELLVÍ, *Narraciones*, p. 217.

a dir, no és que la Generalitat no vulgui unir-se, com han entès els altres comuns, sinó que no pot. Com veiem, l'argumentació s'està fent des de la perspectiva del compliment de la llei, ja que només les Corts poden donar poder a les institucions per decidir sobre temes tan transcendents com el del present cas. En aquest sentit, els altres dos comuns, atenint-se al compliment estricte de la llei que ells volen defensar, no poden acusar la Diputació d'insolidària, ni de faltar a la defensa de les lleis del Principat, perquè si participés en la conferència, aleshores sí que violaria aquestes lleis. Seguint amb aquest raonament, el Consell de Cent tampoc no pot participar en la conferència, perquè «podía hacer perjuizio à los otros Pueblos de Catalunya». ⁵⁷ La solució natural, lògicament, era convocar les Corts, com hem vist que reclamaven a la reunió secreta del dia 8, però, com ens diu el mateix autor, això suposava que «este medio havia de tardar por el tiempo que pedía el juntarse los estados, parecía que el caso presente pedía diligencia o brevedad atendiendo al bien público» ⁵⁸

Això ens dóna una nova clau per entendre per què es recorre a la conferència. La conferència, amb els amplis poders que se li atribueixen, apareix com una realitat institucional que no té un fonament constitucional, però, tot i així, el present cas, per la seva gravetat i per la urgència de la seva resposta, exigeix un mitjà adequat per a la seva resolució. El mitjà adient és la Junta de Braços, però aquesta, malgrat ser el recurs vàlid, no és un sistema ràpid i eficaç. En aquest sentit, Núria Sales ja va apuntar algunes de les raons que expliquen el perquè de l'aparició de la conferència. A partir de 1550, en espaiar-se les corts, el poder de la Diputació comença a créixer, a la vegada que es reforça el paper d'aquesta com a defensora de l'estabilitat. Però el distanciament entre les corts comporta un clar handicap: dificulta la renovació dels membres de la Diputació i l'actualització de les lleis i les constitucions d'acord amb les circumstàncies canviants. En aquest sentit, hi ha una necessitat d'articular aquestes nous problemes, i no és estrany, com comenta Sales, que noves «institucions apareixen oficiosament, creixen i prenen en part el lloc de la Diputació», ⁵⁹ pel que fa al govern del Principat. La Conferència, doncs, apareix

57. Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, f. 461.

58. Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, f. 461.

59. Núria SALES, *De Tuïr a Catarroja: Estudis sobre institucions catalanes i de la Corona d'Aragó*, Catarroja, 2002, p. 212.

com una resposta a la necessitat de «diligència o brevedad» que requereix el present tema.

La història, ja sabem com acaba: la Diputació proposa una altra manera de fer la conferència en la qual el poder dels representants queda notablement reduït. Entre les dues opcions proposades, escullen la segona, que és la que més s'adapta als seus propòsits, ja que es conserven els mateixos representants que en la conferència anterior. Però no hem d'oblidar aquí que aquesta acceptació és també interessada, perquè, com hem dit, el braç i la ciutat estan convençuts que, tot i les limitacions imposades, hi guanyen pel fet de tenir a la conferència un major nombre de persones a favor dels seus posicionaments.

LA LECTURA POLÍTICA

Fins ara ens hem centrat més en una anàlisi interna de les causes del conflicte i hem intentat obviar el necessari debat polític que hi ha en el rerefons d'aquest conflicte. És ben conegut el debat actual per definir exactament què hi ha darrere del nom *austriacisme*, un concepte que resulta més o menys clar a partir de 1704, però que es presenta com a esquivol durant els primers anys. Ja fa temps, Joaquim Ragón va parlar de l'existència d'una «tendència austriacista», la qual adquireix una força especial a finals del segle XVII i, sobretot, a partir de la Pau de Ryswick, amb la lluita pel control de les insaculacions.⁶⁰ Els estudis més recents d'Ernest Lluch, Jon Arrieta i Joaquim Albareda ens inclinen a definir el debat més com una oposició entre reialistes i constitucionalistes, on la defensa dels drets dinàstics de l'arxiduc adquireix un paper secundari.⁶¹ La conferència de 1700 confirma aquesta hipòtesi, ja que, com diu la Diputació mateixa en el seu relat del dia 11, sobre l'herència de Carles II «no se offeria alguns reparo».⁶² Però considerar aquests primers austriacistes uns constituciona-

60. Joaquim RAGÓN, «La formació del Partit Austriacista a Catalunya abans de la guerra de successió», a *Actes del I Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol. 2, 1984, p. 225-230.

61. Ernest LLUCH, «El programa polític de l'austriacisme», a Joaquim ALBAREDA (ed.), *Del Patriotisme al Catalanisme*, Vic, 2001; Jon ARRIETA, «Austriacismo, ¿Qué hay detrás de ese nombre?», a Pablo FERNÁNDEZ ALBADELEJO, *Los Borbones, dinastía y memoria de nación en la España del s XVIII*, Madrid, 2001; Joaquim ALBAREDA, «L'austriacisme, una visió alternativa del projecte de 1705 a l'exili», *Quaderns d'Història* (Barcelona), núm. 7 (2002).

62. *Dietari de la Diputació*, f. 605v.

listes estrictes, ens pot portar fàcilment a pensar, com diu Arrieta, que en el fons «els partidaris de l'arxiduc no presentaven excsesives diferències amb els borbònics des del punt de vista de les concepcions juridico-doc-trinals». ⁶³ Això, que sens dubte conté gran part de veritat, ens pot sobtar a la vista del desenvolupament de la conferència de novembre de 1700. Si les diferències són tan minses, sorprèn que s'arribi a un grau tan alt de tensió. Una anàlisi identificativa dels principals líders que van promoure aquesta primera conferència ens pot ajudar a adonar-nos de fins a quin punt aquesta distinció es redueix a una simple qüestió de matís. A tall d'exemple, podem intentar identificar els membres que participen en la reunió secreta del dia 8 a la tarda, que defensen el compliment a ultrança de la *vicèregia* i aposten decididament per la conferència com a mitjà de solució adient. ⁶⁴

Un dels primers que trobem a la llista és Don Luis de Valencia, l'únic advocat de la conferència que va votar en contra de les prescripcions reials. Feliu el qualifica de «maestro insigne entre todos los letrados», ⁶⁵ i era un prestigiós jurista i catedràtic de la Universitat de Barcelona que va destacar durant el setge de 1697 i a les Corts de 1705 per la defensa que va fer de les prerrogatives constitucionals. Però, fora d'això, no tenim cap constància que posteriorment destaqués com un gran austriacista. Narcís Descatllar era el protector del braç i amb el temps va esdevenir un important partidari de l'arxiduc, el qual li va atorgar el títol de *gentilhombre* de cambra i batlle general. Va acompanyar l'emperadriu a Viena el 1713, on va viure fins a la seva mort. Josep Pinós i Rocabertí era fill d'un gran militar i diplomàtic i va esdevenir uns dels membres més actius de la conferència. Va ser un dels primers nobles que va anar a jurar obediència a l'arxiduc a Sarrià, el qual el va recompensar concedint-li el títol de marquès i, més tard, el de *grande de España*. De Bernat Aymeric sabem poques coses. Company de negocis de Feliu de la Penya, va tenir un paper destacat en tot el conflicte de la *vicèregia* i va ser també un dels signants del dissentiment general a les Corts presentat per Pere Torrelles. La vida de Don José Copons va estar marcada per la seva adhesió a l'arxiduc; cal destacar la seva oposició a modificar el testament de Carles II el 1704.

63. Jon ARRIETA, «Austriacismo», p. 183.

64. Els seus noms, ja els hem vist en parlar del desenvolupament dels esdeveniments.

65. Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales*, f. 462.

Miquel Calderó, regent de l'Audiència, era qualificat per De Quinson com «un dels personatges més perniciosos que hi pugui haver a la província».⁶⁶ Carles III el va recompensar el 1711 amb el càrrec d'inquisidor general. Cristófol Potau i Pere Amigant van tenir unes vides molts semblants. Ambdós eren membres de la Reial Audiència, ambdós es van oposar a les modificacions del testament de Carles II i ambdós van ser empresonats a Pamplona, on van morir. Narcís Feliu de la Peña, economista i historiadore, empresonat per Velasco i ferm partidari de l'arxiduc, aquest el va honorar nomenant-lo cavaller de l'orde de Santiago. La seva adscripció política posterior és indubtable.

Si ens fixem en qui són aquests membres, ens adonarem que, dels vuit membres, tres pertanyen a l'Audiència, quatre més al braç militar, i l'últim, que és Feliu de la Peña, era un home influent al Consell de Cent.⁶⁷ Si ens hi fixem, veurem que no trobem ningú que pertanyi a la Diputació. Habitualment, el distanciament que es va produir als primers anys del nou segle entre la Diputació i els altres comuns (cosa que va afectar directament les primeres conferències),⁶⁸ s'ha atribuït al control insaculatori exercit pel rei. Sense confirmar aquestes hipòtesis però sí il·lustrant-les, el fet que en aquesta primera reunió no hi hagi cap membre de la Diputació ens explica la dificultat que van tenir aquests primers «constitucionalistes» a controlar les decisions del consistori. Però el que més destaca, potser, és comprovar que es confirmen les impressions d'Albareda i Arrieta, que diuen que aquest primer austriacisme està associat més a un constitucionalisme que no pas a una defensa de l'arxiduc. En aquest sentit, fixem-nos que, dels vuit membres, quatre són juristes (Valencia, Amigant, Potau i Calderó) i un és doctor en lleis (Feliu), cosa que implica un marcat pes dels homes de lleis en els primers moments d'oposició als decrets reials.

Seguint amb aquesta línia identificativa, resulta interessant comparar els membres de la conferència del 15 de novembre de 1700 amb els de la conferència de l'abril de 1704. En aquesta data, la conferència ja s'ha configurat de manera estable com a mitjà adient per defensar les constitucions, perquè en ella l'austriacisme, entès ja com una clara opció política, és una

66. Citat per Joaquim ALBAREDA, *Els catalans*, p. 146.

67. No és casualitat que Feliu dediqués el tercer volum dels *Anales* als consellers de la ciutat de Barcelona.

68. Això és una realitat ben certa, perquè gairebé totes les conferències dels comuns que es van produir entre 1701 i 1703 són conferències del braç militar i la ciutat. La Diputació no vol participar-hi.

cosa ben manifesta. La conferència d'abril de 1704 es troba inserida en el conflicte sobre el dret o no del rei a modificar el testament de Carles II. Amb el virrei Palma ja s'havia rebutjat aquest projecte, però ara, amb Velasco, el tema torna a la palestra. Si comparem la llista dels que van participar en aquesta conferència amb la dels que van participar en la conferència de novembre, ens adonarem que, de les vint persones que hi ha, nou participen en les dues conferències, en concret: Don José de Pinós, Don Josep Oliver, Don Juan Copons, Don Juan B. Reverter, Don Juan Llinàs, Don Magí Barrera, Don Francesc Nicolás de San Juan, Salvador Massanes de la Ribera i Onofre Montsalvo. D'aquests nou, els vuit primers van ser declarats partidaris de l'arxiduc, i només Honofre Montsalvo va defensar les posicions borbòniques. D'altra banda, en aquesta conferència de 1704 trobem també altres personatges que, si bé no van participar en la de 1700, sí que ja estaven presents a les discussions del braç del dia 10, com ara Felip Ferran o Josep Terre, els quals amb el temps van formar part del nucli dur de l'austriacisme.⁶⁹

A la vista d'aquestes dades, podem constatar que hi ha una continuïtat entre els primers austriacistes del novembre de 1700 i els posteriors. Tot i que amb menys dades, aquesta continuïtat també es confirma amb els partidaris d'acceptar els decrets reials, els quals s'oposen a la formació de les conferències. Per adonar-se'n, només cal fixar-se en els personatges més destacats el 1700. Al canceller, Miquel Joan Tavener i de Rubí, se li atribueix un text en què s'oposa a les Corts de 1701 per la seva desobediència al rei, va fugir a Perpinyà i el 1721 Felip V el va compensar fent-lo arquebisbe de Tarragona. Josep Llopis, diputat reial, va ser membre també de l'Audiència de Barcelona. Per causa de les torbacions successòries va fugir del Principat cap a Madrid, on va ocupar un càrrec com a alcalde «de casa y cort». Més interès té la figura de Pere Cardona, el qual, juntament amb Don Luis de Valencia, era advocat del braç militar, tot i que a la conferència va votar a favor dels decrets. Es va negar a assistir a les Corts de 1706, la qual cosa va comportar que ell i el seu fill fossin desinsaculats. El seu fill va ser un dels membres de la junta que va administrar la ciutat de Barcelona després del setge.⁷⁰ Pere Cartella i Desbach era membre de la

69. Joaquim ALBAREDA, *Els catalans*, p. 150.

70. Joan MERCADER, *Felip V i Catalunya*, Barcelona, 1968, p. 350.

conferència de 1700 i un dels principals defensors, dins del braç militar, de l'acceptació dels decrets. La seva casa va ser assaltada el 1705 i va fugir de la ciutat, però Felip V el va recompensar fent-lo un dels consellers del consell borbònic de vint-i-quatre persones que va substituir l'antic Consell de Cent.⁷¹ Onofre Montsalvo es va manifestar, en la conferència de 1704, a favor del canvi del testament de Carles II. Cap al 1713 apareix entre els membres col·laboradors dels borbònics. A tots aquests, podríem afegir-hi la Quarteta, que ja hem comentat a l'inici. Observant la seva evolució posterior, crida l'atenció el fet que molts d'ells es trobaven fora del Principat durant el regnat de l'arxiduc, i, de fet, van esdevenir futurs borbònics.

La comparació entre la trajectòria dels líders dels dos grups, més enllà del debat sobre si són o no austriacistes, confirma el que Ernest Lluch va apuntar en la seva anàlisi de les trajectòries de Feliu i Rius y Bruniquer: «No hi ha canvis de fons, sinó continuïtats.»⁷² L'estudi del conflicte que va sorgir el novembre de 1700 mostra l'existència d'unes continuïtats clares entre els dos bàndols, on s'observa que els que es van oposar als decrets reials el 1700 i van afavorir que la conferència tingués un paper rellevant, van esdevenir austriacistes amb el pas dels anys, i els que van defensar-les, van esdevenir borbònics.

CONCLUSIÓ

El conflicte institucional que va sorgir arran de la mort de Carles II entre les institucions catalanes respon a una realitat bastant més complexa que un simple cas de lluita legal pel dret a la *vicerègia*. Una anàlisi detallada del que va succeir durant aquells dies entre les institucions catalanes ens ha permès veure que, de fet, la lluita pel dret a la *vicerègia* va servir perquè sortissin a la llum dues maneres diferents d'entendre les relacions entre el rei i les institucions. Alhora, aquesta lluita va posar en evidència la falta, en el Principat, d'un sistema adequat per canalitzar les possibles crisis institucionals. En aquest sentit, la conferència, amb les innovacions amb què la ciutat i el braç pretenien dotar-la, va intentar erigir-se en el mitjà idoni per resoldre aquests problemes «graves», que exigeixen «guan-

71. Joan MERCADER, *Felip V*, p. 359.

72. Ernest LLUCH, «El programa polític», p. 136.

yar los instants» i requereixen la «uniformitat» de totes les institucions. A la vegada, hem pogut observar que és possible establir una línia de connexió entre el conflicte de la *viceregia* i les futures tensions institucionals que es van produir al Principat. Els participants en aquesta primera conferència són els mateixos que van protagonitzar durant els anys següents una acció de resistència a la política de Felip V i van liderar allò que alguns autors, com ara Joaquim Albareda, han anomenat *el partit austriacista*.

Vist amb perspectiva, ens podem preguntar si realment aquesta discussió i el recurs a la conferència van servir per al fi desitjat. Si ens limitem a constatar els fets, ens adonarem que al final s'accepten els decrets reials (als quals s'oposaven inicialment la noblesa i la ciutat) i es trenca la unitat institucional (que era el principal objectiu de la conferència). Si anem més enllà, podem observar que el braç cau en una gran contradicció en rebutjar el consell de la conferència, una conferència del qual ell havia estat el màxim defensor. Potser sí que podem parlar de fracàs de la conferència en aquest conflicte, però cal tenir present que només és el primer episodi d'aquest. Durant els mesos i anys següents, la conferència anirà agafant força de mica en mica i els seus consells es tindran cada cop més en compte. Tres anys més tard, el novembre de 1703, esclata un nou conflicte a causa de l'oposició de les institucions catalanes a modificar el testament de Carles II. Des del desembre de 1703 fins a l'octubre de 1704 tenen lloc diverses conferències, totes amb el mateix resultat: l'oposició al decret reial. En l'esmentada conferència d'abril de 1704, només quatre de les vint persones que hi participen es mostren a favor de l'acceptació dels decrets reials. Com a conseqüència d'aquesta situació, esclata una primera persecució de la qual van ser víctimes, entre altres, els mencionats Cristófol Potau i Pere Amigant. La conferència, doncs, té un pes rellevant en política i ha esdevingut un mitjà adient per defensar-se dels abusos reials.

Ja fa uns anys, Joaquim Albareda reclamava que les tensions institucionals del braç militar i el Consell de Cent amb la Diputació «haurien de ser aprofundides, bo i analitzant fins a quin punt aquests interessos divergents responen a la composició social dels seus integrants o a estratègies polítiques». ⁷³ En vista del que s'ha exposat en aquesta comunicació, sem-

73. Joaquim ALBAREDA, «Repensar la guerra de Successió a Catalunya (1705-1714)», *L'Avenç*, núm. 206 (1996), p. 19.

bla clar que, almenys el novembre de 1700, el conflicte obeïa més a raons polítiques, a unes determinades concepcions de l'Estat, que no pas a raons socials. Castellví, quan anomena els participants en les conferències, procura puntualitzar que estaven compostes «de eclesiàsticos, caballeros y ciudadanos honrados»,⁷⁴ i el mateix constaten els dietaris i els llibres de deliberacions. Això no vol dir que en el desenvolupament posterior de l'austriacisme no hi participessin grups pertanyents a estaments més baixos, sinó que aquest primer enfrontament es va produir exclusivament entre persones dels estaments privilegiats i per motivacions polítiques.

Aquí acaba la nostra història, una història que havia començat el dia 8 de novembre, quan els comuns van rebre una carta on s'anunciava la mort del rei Carles II i s'establia que «se continue la planta de gobierno que oy ocorre, assí en lo que ira a la jursidicció contenciosa como en la voluntaria , salvando qualquier reparo que pudiera ofrecerse». Com podem veure, en última instància el braç i la ciutat no van ser obedients al rei, ja que es van negar a salvar «qualquier reparo que pudiera ofrecerse». Però aquesta desobediència té la seva justificació en l'existència de dues concepcions diferents de l'estat. Per al rei, per a Llopis i per a Taverner, el monarca està per sobre de la llei, i per aquesta raó pot imposar un testament d'aquesta mena. Per a la noblesa i la ciutat, la llei està per sobre del rei, i per això cal que la Junta de Braços qüestioni la legalitat de la mesura. Rei o llei, absolutisme o pactisme, aquesta, i no altra, és la vertadera disjuntiva sobre la qual s'insereix la conferència de novembre de 1700.

74. Francisco DE CASTELLVÍ, *Narraciones*, p. 221.